
ANOMIJA IR ASMENS SAUGUMO MIESTE AKTUALIJOS

Viačeslav Čigrin

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas-ACP
Telefonas (8-37) 303442,
Elektroninis paštas: cigrin@mruni.eu*

Anotacija. Straipsnyje aprašomojo pobūdžio medžiaga derinama su analitine. Asmens saugumo situacija atskirose miestuose atskleidžiama pateikiant statistinius registruoto nusikalstamumo duomenis ir atliekant lyginamąją analizę. Pastaruosius 20 metų situaciją Lietuvoje galima apibudinti kaip ekonominių, politinių, socialinių ir kultūrinių transformacijų tranzitą. Būtent todėl taip aiškiai pasireiškia anomija, kada senos socialines normas prarado savo reikšmę, o naujos dar nesusiformavo. Tokiose sąlygose prioritetiniais tampa deviantinio elgesio formos. Deviantinis elgesys - tai polideterminuotas reiškinys, atspindintis skirtingo lygmens kintamųjų dydžių sąveiką. Šiuos kintamuosius dydžius sudaro makrosocialiniai veiksniai – bendros socialines kultūrinės – etnines savybes, lemiančios bendriausius asmenybės socializacijos ypatumus; socialiniai-psichologiniai veiksniai, apibrėžiantys asmenybę ir pripažintas elgesio normas artimiausioje aplinkoje, šeimoje, bendraamžių grupėje, išryškinantys vertybių sistemą bei kitų žmonių tarpasmenini santykių pobūdį ir pan., individualūs asmenybės veiksniai, ženklinantys asmenybės savybes ar bruožus. Dauguma sociologijos koncepcijų sieja deviantinio elgesio formų plitimą su nepakankama visuomenės integracija. Saugumo jausmas dažniau atspindi bendrą tos visuomenės gyvenimo kokybės vertinimą ir kultūrinės tradicijas. Kadangi saugumo jausmas yra abstrakti sąvoka, nurodanti reakciją į nusikaltimus kaip socialinę problemą, tai saugumo jausmo analizė ir priemonių, mažinančių nesaugumo jausmą, taikymas yra ypač aktualūs šiuolaikiniuose miestuose. Atsižvelgiant į tai, kad statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, miestuose gyvena didžioji Lietuvos visuomenės dalis (2010 m. mieste gyveno 67%, o kaime – 33% visų Lietuvos gyventojų), tyrimas yra orientuotas į miesto gyventojų nuomonę. Reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausa atliko „Baltijos tyrimai“.

Pagrindinės sąvokos: nusikaltimų baimė, anomija, deviantinis elgesys, saugumo jausmas

IVADAS

Saugumo jausmo termino vartojimas sukelia daug diskusijų, prieštaravimų ir nesusipratimų. Skirtingos sąvokos dažnai vartojamos sinonimiškai, tiksliai jų neapibrėžiant ir griežtai neatribojant. Šiuo metu mokslinėje literatūroje pradėti vartoti tokie terminai kaip „nusikaltimų baimė“ (angl. fear of crime) bei „saugumo/nesaugumo jausmas“ (angl. feeling of safety, unsafety). Tai pat dažnai vartojamos tokios sąvokos kaip „nerimas“ ar „susirūpinimas“ dėl nusikaltimų (angl. worry, concern about crime). Nusikaltimų baimė – tai subjektyvus rizikos tapti nusikaltimų auka vertinimas. Saugumo jausmas – abstraktesnė sąvoka, nurodanti reakciją į nusikaltimus kaip socialinę problemą. Saugumo jausmas dažniau atspindi bendrą tos

visuomenės gyvenimo kokybės vertinimą ir kultūrinės tradicijas¹. Registruotasis nusikalstamumas sudaro tik mažą dalį realaus nusikalstamumo. Todėl registruotojo nusikalstamumo analize pagrįstos išvados turėtų būti vertinamos atsargiai. Iš tokios statistikos gaunama informacija apie įvairus padarytų nusikalstamų veikų, jų tyrimo, nukentėjusių asmenų ir kitus aspektus. Saugumo jausmo analizė ir priemonių, mažinančių nesaugumo jausmą, taikymas yra ypač aktualūs šiuolaikiniuose miestuose. Nusikaltimų baimė gali trikdyti kasdienį miestiečių gyvenimą². Sociologijos krypties rėmuose buvo sukurta keletas fundamentalių kriminologijos teorijų ir viena iš jų yra anomijos teorija. Prancūzų mokslininkas sociologas Emilis Diurkheimas (E. Durkheim, 1858-1917 m.) charakterizuoja anomija kaip visuotinai pripažintų normų stoką, teisės normų stoką, t.y. kai nebepasitikima senomis vertybėmis, o naujos normos ir vertybės dar nesusiformavo. Tokioje situacijoje individai nežino kas yra gerai, o kas blogai, kas leidžiama o kas draudžiama³. Robertas Mertonas (Robert King Merton, 1910 – 2003) aprašo tokia visuomeninę situaciją kaip disproporciją tarp visuomeninių reikalavimų, pripažintų kultūrinių gyvenimo tikslų ir turimų priemonių⁴. Ralfas Dahrendorf (Ralf Gustav Dahrendorf, 1929 – 2009) anomiją apibūdina kaip visuomeninių ryšių susilpnėjimą. Jürgen Habermasas (Jürgen Habermas, 1929) tokią situaciją sieja su prieštaravimu tarp režimo ir kultūrinės integracijos⁵. Visuose šiose teorijose kilo problemos susijusios su integracijos, veiksnio, organizuotumo ir visuomenės prognoze. Anomija stiprėja sociumo reorganizacijos metu (kaip progreso, taip ir regreso metu). Lietuvos visuomenės raida taip pat yra susijusi su anomija. Visuomenės dezintegracija pasireiškė ir makro visuomeniniuose procesuose (tai padarė įtaką visuomenės struktūrai, mobilumui, vertybių sistemai, kultūrai ir t.t.), ir mikro socialinėje srityje (kuri apima išsilavinimą, šeimą, tikėjimą, užimtumą ir t.t.). Pastaruosius 20 metų situaciją Lietuvoje galima apibūdinti kaip ekonominių, politinių, socialinių ir kultūrinių transformacijų tranzitą. Būtent todėl taip aiškiai pasireiškia anomija, kada senos socialines normas prarado savo reikšme, o naujos dar nesusiformavo. Tokiose sąlygose prioritetiniai tampa deviantinio elgesio formos. Dauguma sociologijos koncepcijų sieja deviantinio elgesio formų plitimą su nepakankama visuomenės

¹ Sutherland E., Cressey D. A sociological theory of criminal behavior.- In: Delinquency, crime and social process. N.Y. 1969. p. 17.

² Sutherland E., Cressey D. Criminology. Philadelphia. 1970. p. 12.

³ Durkheim E. Professional ethics and civic morals. N.Y. 2003. p. 24

⁴ Merton R. Socialine struktūra ir anomija.- Sociologija. Mintis ir veiksmas, 1997. p. 14.

⁵ Habermas J. Between Facts and Norms : Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1998, p. 47.

integracija⁶. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, deviantinį elgesį galim apibūdinti kaip polideterminuotą reiškinių, atspindintį skirtingo lygmens kintamųjų dydžių sąveiką. Šiems dydžiams priskirtini makrosociologiniai, socialiniai-psichologiniai ir individualūs asmenybės veiksniai⁷. Deviantinio elgesio dinamika sunkiai suprantama neįsisąmoninus ryšio tarp deviantinio veiksmo ir asmens identifikavimosi, nes pats asmuo aktyviai kuria savo koncepciją. Savo identitetą jis kuria derindamas įgytą patyrimą su jam svarbių kitų asmenų nuomone. Šiuo atveju asmuo nėra vien pasyvus žymėjimo reakcijų fiksuotojas, jis sugeba įvertinti savo veiksmus, remdamasis savojo „Pats“ koncepcija, atmesdamas ar pripažindamas aplinkinių sprendimus, galinčius daryti įtaką savęs supratimui⁸. Šiuolaikinėje urbanistinėje aplinkoje dauguma miestiečių nesijaučia saugūs gatvėje.

Tyrimų tikslas – išsiaiškinti, kaip Lietuvos miesto gyventojai vertina savo saugumo jausmą.

Uždaviniai:

- Nustatyti kaip saugiai miesto gyventojai jaučiasi savo gyvenamojoje aplinkoje.
- Nustatyti miesto gyventojų svarbiausias viešojo saugumo problemas.
- Nustatyti kas labiausiai skatina gyventojus jaustis saugiam gyvenamoje aplinkoje.

TYRIMO METODIKA

Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa buvo atlikta 2010 m. rugsėjo 25 – spalio 4 dienomis. Apklausą pagal parengtą klausimyną atliko „Baltijos tyrimai“. Individualių interviu būdu buvo apklausti 15–74 m. gyventojai (atlikti 1004 interviu). Buvo panaudota daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Tyrimo rezultatų statistinė paklaida neviršija 3,1 proc. esant 95 proc. patikimumui. Šio tyrimo rezultatai lyginami su Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 2005–2009 m. atliktais Lietuvos gyventojų sociologinių tyrimų rezultatais.

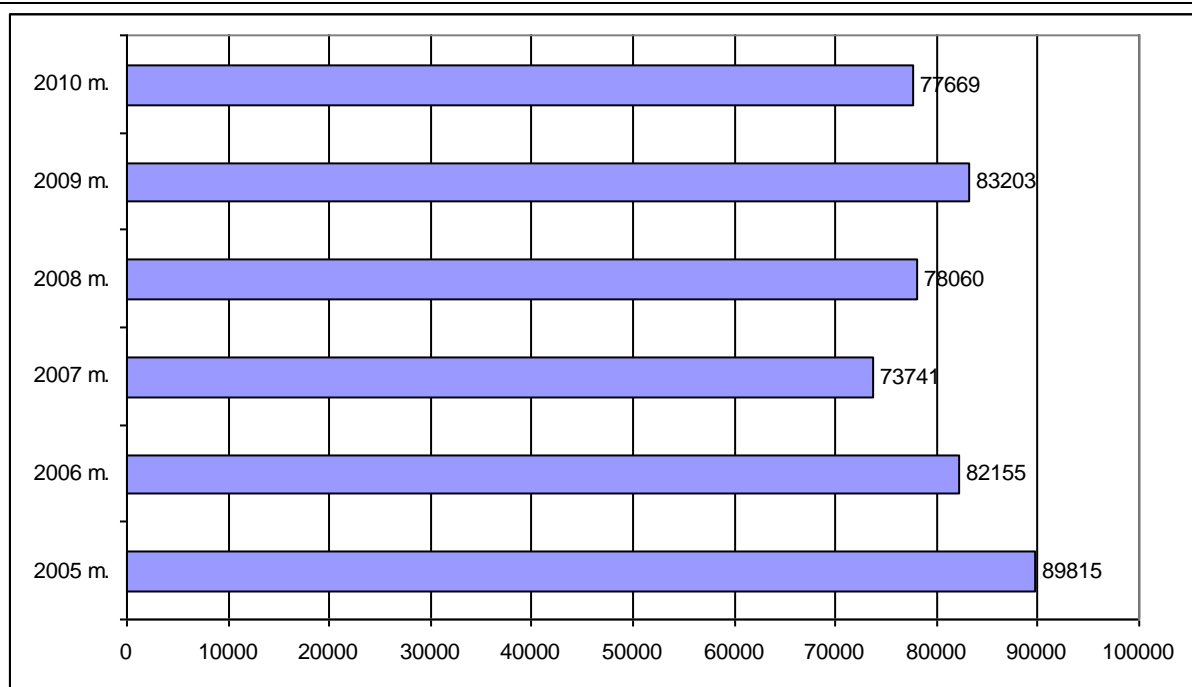
TYRIMO REZULTATAI

2005-2010 m. nusikalstamų veikų dinamika (1 pav.) rodo, kad nusikalstamos veikos savo maksimumą pasekė 2005m.

⁶ Traub S., Little C. Theories of deviance. N.Y. 1994, p. 12.

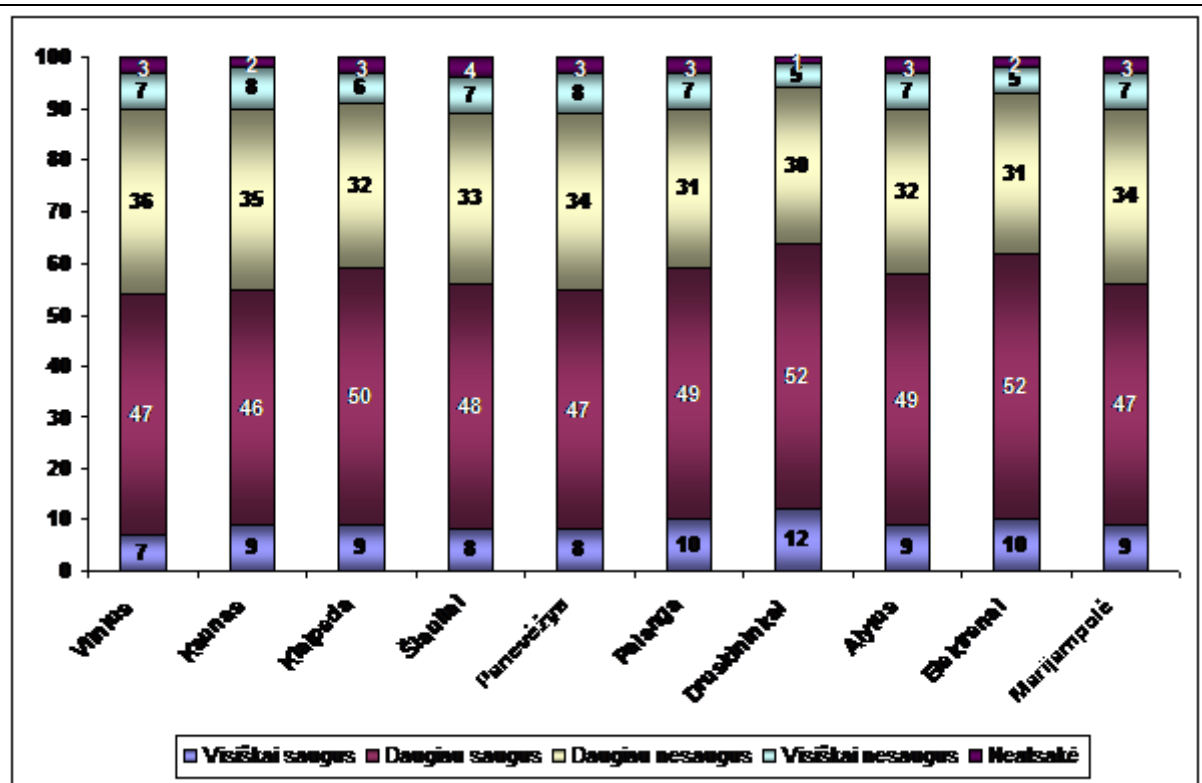
⁷ Matza D. Becoming deviant. N.Y. 1969, p. 19.

⁸ Acus A.. Deviantinis elgesys Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2000 1-2 (4), p. 74.
Becker H. Outsiders: Studies in the sociology of deviance. N.Y. 1963, p. 34.

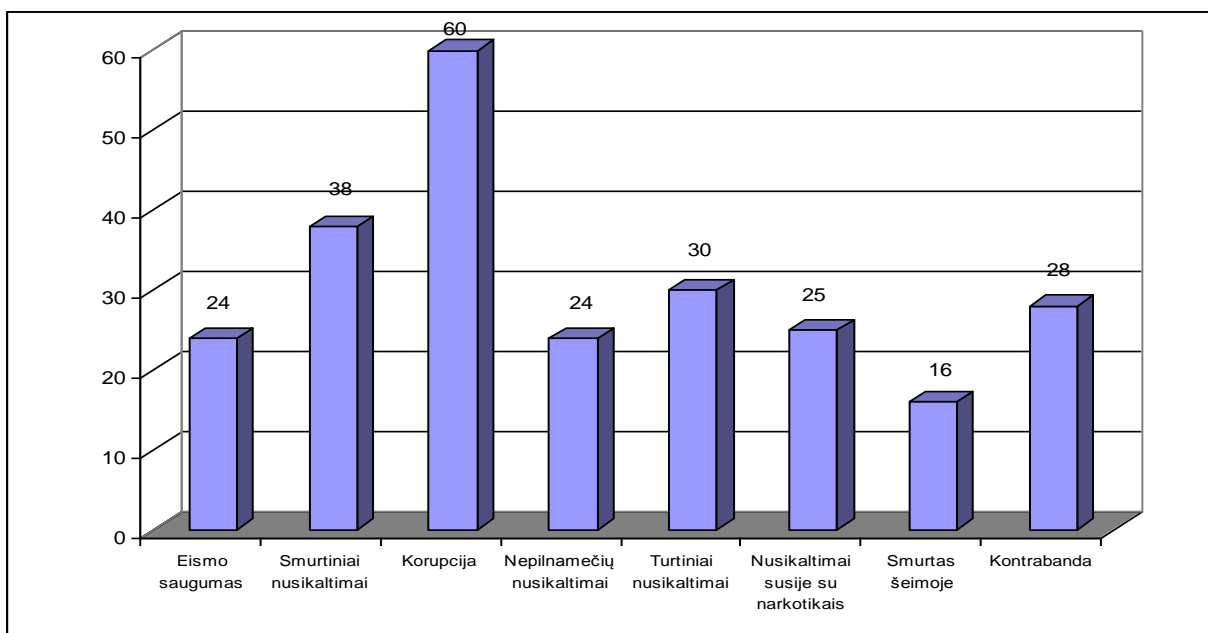
1 pav. 2005-2010 m. užregistruotų nusikalstamų veikų dinamika

Remiantis Policijos departamento užsakomųjų tyrimų rezultatais, galima įvertinti bendrą situaciją- kiek saugūs jaučiasi kai kurių Lietuvos miestų gyventojai. Visiškai saugūs ir daugiau saugūs jautėsi 58% procentai respondentų (2 pav.). Toks saugumo jausmas dominuoja tarp Druskininkų bei Elektrėnų gyventojų, labiausiai nesaugūs jaučiasi Vilniaus, Kauno, Panevėžio ir Marijampolės gyventojai. Saugumo jausmo vertinimui šalyje apskritai labiau turi įtakos žiniasklaida, tuo tarpu vertindami situaciją savo gyvenamojoje vietovėje (mieste, rajone) ir tuo labiau savo artimiausioje aplinkoje, respondantai labiau remiasi asmenine patirtimi.

2 pav. Miesto gyventojų saugumo jausmo lygis

Dauguma gyventojų svarbiausia viešojo saugumo problema Lietuvoje nurodė korupciją. Keturi iš dešimties respondentų svarbiausia problema įvardijo smurtinius nusikaltimus (nužudymus, sunkius kūno sužalojimus, išžaginimus). Po to sekė turtiniai nusikaltimai ir kontrabanda (3 pav.).

3 pav. Svarbiausios miesto gyventojų viešojo saugumo problemos

1 lentelė. Kas labiausiai skatina jaustis saugiam gyvenamoje aplinkoje

	Vilnius	Kaunas	Klaipėda	Šiauliai	Panevėžys	Palanga	Druskininkai	Alytus	Elektrėnai	Marijampolė
Šeimos nariai, giminės	65	66	63	66	58	61	54	65	68	69
Budrūs kaimynai	33	36	47	51	51	43	34	53	65	52
Policijos patrulinė tarnyba	26	22	24	27	22	20	30	28	32	20
Apylinkinis inspektorius	24	19	22	25	22	20	24	23	26	21
Privatus saugos tarnybas	17	15	14	13	13	13	15	14	14	13
Atitiktiniai praeiviai	11	11	15	8	13	10	19	15	16	12
Vietinė savivaldybė	5	4	3	4	5	6	7	3	8	3
Visuomeninės organizacijos	1	1	2	2	3	2	3	2	3	2
Nėra nuomones	3	1	2	4	3	1	1	3	1	2

Atsakant į klausimą kas labiausiai gali padėti jaustis saugiam gyvenamoje aplinkoje, iš apklaustų miestų gyventojų 63,5% nurodė šeimos narius arba gimines, 46,5% budrius kaimynus. Patruline tarnyba ir apylinkės inspektorius labiausiai pasitiki 25,1% bei 22,6% gyventojų atitinkamai. Toliau 14,1% apklaustųjų nurodė saugos tarnybas bei 13% įvardijo atsitiktinius praeivius. Tik vienas iš 25 respondentų nurodė vietos savivaldos organus (1 lentelė).

2010 m. statistinių duomenų analizė parodė, kad asmenys mieste dažniausiai nukentėjo nuo: vagysčių (36%), sukčiavimų (9%), plėšimų (5%), viešosios tvarkos pažeidimų (3,5%) (2 lentelė).

2 lentelė. 2010 m. užregistruotų atskirų nusikalstamų veikų

	Nusikalstamų veikų likutis sausio 1 dienai	Nužudymai (BK 129-131 str.)	Sunkūs sveikatos sutrikdymai (BK 135 str.)	Išžaginimai (BK 149 str.)	Viešosios tvarkos pažeidimai (BK 284 str. 1 d.)	Vagystės (BK 178 str.)	Plėšimai (BK 180 str.)	Turto prievartavimas (BK 181 str.)	Sukčiavimas (BK 182 str.)	Kontrabanda (BK 199 str.)
Vilniaus	13994	38	30	10	393	5920	680	51	1166	28
Kaunas	4502	64	22	6	156	1280	230	20	470	7
Klaipėda	3194	16	32	12	125	903	197	14	342	20
Šiauliai	2119	17	8	5	77	608	103	8	216	5
Panevėžys	1086	11	9	1	59	351	41	11	83	6
Palanga	495	3	1		16	297	15	2	35	
Druskininkai	374		2		10	150	3		24	4
Alytaus	696	5	4	3	36	174	18	4	47	3
Elektrėnai	326	3		1	7	104	14		30	
Marijampolė	1304	6	2	7	79	481	25	1	66	1

TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Per 2010 m. Lietuvoje užregistruotų veikų struktūra yra panaši į ankstesnių metų statistinius duomenis. Duomenų analizė parodė, kad 2010 m. didmiesčiuose buvo padaryta žymiai daugiau nusikalstamų veikų. Siekiant paaiškinti kodėl didesniuose miestuose yra didesnis nusikalstamumo lygis, galima atkreipti dėmesį į tai kad miesto visuomenė nėra tokia organizuota kaip tradicinės (kaimo, mažų miestelių, įprastinio etnos) visuomenės, todėl joje įvyksta daugiau nusikaltimų. Glaudžių gyventojų tarpusavio ryšių, organizuotumo nebuvimas savaime reiškia didelę netvarką, kuri dažnai pasireiškia ir nusikalstamumu. Miesto gyvenimo būdas skatina susvetimėjimą ir anomija (socialinių normų trūkumą). Dėl šio trūkumo sutrinka visuomenės gyvenimo reguliavimas ir kontrolė. Susvetimėję žmonės jau nebesusiję vienas su kitu tiesiogiai, jų tarpusavio įsipareigojimai (nenušizengti bendroms normoms, nedaryti žalos artimui) tampa nuasmeninti, todėl dažniau pažeidžiami.

IŠVADOS

Apie 9% Lietuvos miestų gyventojų jaučiasi visiškai saugus savo gyvenamojoje aplinkoje, 49% jaučiasi pakankamai saugus, 33% nesaugus ir 6% visiškai nesaugus. Saugumo jausmas dominuoja tarp Druskininkų bei Elektrėnų gyventojų, labiausiai nesaugūs jaučiasi Vilniaus, Kauno, Panevėžio ir Marijampolės gyventojai. Gyventojų saugumą vertinti vien

pagal registruotų nusikaltimų lygį nėra adekvatu. Subjektyvų saugumą geriau atspindi „saugumo jausmas“ arba „nusikaltimų baimė“, kuria jaučia gyventojai suvokdami, vertindami ir reaguodami į juos supančią aplinką.

Dauguma gyventojų (apie 60%) svarbiausia viešojo saugumo problema Lietuvoje nurodė korupciją. 38% respondentų svarbiausia problema įvardijo smurtinius nusikaltimus (nužudymus, sunkius kūno sužalojimus, išžaginimus). Po to sekė turtiniai nusikaltimai (30%) ir kontrabanda (28%).

Apie 63,5% apklaustų miesto gyventojų nurodė, kad joms saugiai padeda jaustis šeimos nariai arba gimines, 46,5% respondentų nurodė kaimynus. Patruline tarnyba ir apylinkės inspektoriams labiausiai pasitiki 25,1% bei 22,6% gyventojų atitinkamai.

2010 metais 36% miesto gyventojų nukentėjo nuo vagysčių, 9% nuo sukčiavimo, 5% nuo plėšimų.

LITERATŪRA

1. Acus A. Deviantinis elgesys *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2000, 1-2 (4) , 72-81.
2. Becker H. *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. N.Y. 1963.
3. Clinard M. *Sociology of deviant behavior*. N.Y.1979.
4. Cohen A. *Deviance and control*. N.Y.1966.
5. Durkheim E. *The normal and the pathological*.- In: Theories of deviance.Illinois.1994.
6. Foucault M. *Madness and Civilisation: A History of Insanity in the Age of Reason*, London: Tavistock, 1967.
7. Foucault M. *Disciplinuoti ir bausti. Kalejimo gimimas*.Vilnius. 1998.
8. Habermas J. *Between Facts and Norms : Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1998.
9. Inshakov S. *Kriminologija: ucebnik*. [Criminology: coursebook]Moskva, 2000.
10. Justickis V. *Kriminologija. 1 dalis*. Vilnius: LTU, 2001.
11. Kubilius J. *Tikimybių teorija ir matematinė statistika*.- V.: VU leidykla, 1996
12. Lemert E. *Primary and secondary deviation*.-In: Delinquency, crime and social process.N.Y.1969.
13. Mathiesen T. *Prison on Trial: A Critical Assessment*, London: Sage. 1990
14. Matza D. *Becoming deviant*. N.Y. 1969.
15. Mead G. Savimone.-*Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 1998 (12), 48-52.
16. Menard S. *A developmental test of Mertonian anomie theory*.- In: Crime and delinquency. 1995.
17. Merton R. Socialine struktūra ir anomija.- *Sociologija.Mintis ir veiksmai*. 1997, 37-42.
18. Pampel E. *National context, social change, and sex differences in suicide rates*.- In: American sociological review.1998.
19. Shestakov D. *Kriminologija: prestupnost kak svoistvo obshestva*. [Criminology: criminality as society characteristic] Sankt-Peterburg, 2001.
20. Snell P. The Social Organism and the Collective Mind”, *American Journal of Sociology*,1988, 27(1), p. 1-21.

21. Sutherland E., Cressey D. *A sociological theory of criminal behavior.*- In: Delinquency, crime and social process. N.Y. 1969.
22. Sutherland E., Cressey D. *Criminology.* Philadelphia. 1970.
23. Traub S., Little C. *Theories of deviance.* N.Y. 1994.
24. Valickas G. *Psichologines asocialaus elgesio įtakos.* Vilnius. 1997.
25. Winfree T., Backstrom T. *Social learning theory, self-reported delinquency, and youth gangs.*- In: Youth and society. 1994.
26. The Journal of Criminal Law & Criminology [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-16]. <<http://www.law.northwestern.edu/jclc/about/>>.
27. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje per 2010 m. 12 mėnesių. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinė ataskaita forma 1-Ž. Informatikos ir ryšių departamentas prie VRM [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-14]. <[http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=201012/f-1z-201012.data.txt&ff=<!--|Z|2|-->&tt=Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje \(Forma_1Ž\)>](http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=201012/f-1z-201012.data.txt&ff=<!--|Z|2|-->&tt=Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (Forma_1Ž)>)>.

ANOMY AND PERSONAL SECURITY PROBLEMS IN THE CITY

Viačeslav Čigrin*
Mykolas Romeris University

Summary

In this article descriptive data are combined with analytic. Personal security situation in different cities is revealed by statistics of registered crime data and benchmarking. Over the past 20 years, the situation in Lithuania can be described as economic, political, social and cultural transformations in transit. That is why it is so clearly manifested anomija, when the old social norms have lost their meaning, and the new not yet been formed. Become a priority in terms of deviant forms of behavior. Deviant behavior - it polideterminuotas phenomenon, reflecting the different levels of interaction between variables. These variables consists of macrosocial factors, general socio-cultural-ethnic characteristics, which determine some common personality characteristics of socialization, social and psychological factors that define the personality and the recognized norms of behavior in the immediate surroundings, family, peer group, highlighting the values and others the nature of interpersonal relationships and so on., the individual personalities of the factors that mark the personality characteristics or traits . Most of the sociological concepts of deviant forms of behavior are linked to the spread of the lack of integration in the public sense of security often reflects the general public of the quality of life and cultural traditions As the sense of security is an abstract concept, indicating the reaction to crime as a social problem is a sense of security analysis and measures to reduce insecurity application of a particular interest in modern cities. A sense of security term use causes a lot of debate, conflict and misunderstanding. Different terms are often used interchangeably, without defining their precise and strict not limited. Currently, the scientific literature to the use terms such as "fear of crime" (called fear of crime) and "security / insecurity (called feeling of safety, unsafety). It is also often used terms such as "anxiety" or "concern" for the crime (called worry, concern about crime). Fear of crime - it is a subjective risk of becoming a crime victim assessment. Sense of security - abstract concept, indicating the reaction to crime as a social problem. Sense of security often reflects the general public of the quality of life and cultural traditions. Registered crime is only a small part of a real crime. Therefore, the registrant's crime analysis based on the findings should be interpreted with caution. From the statistical information available on various offenses committed, the study of victims and other aspects. According to the Department of Statistics under the Lithuanian Government, the majority of Lithuanian citizens live in the city (in 2010 year, the population living in city is up to 67%, in rural areas - 33%), thus the study is based more on the urban population's opinion. The survey was conducted by "Baltijos tyrimai". The representative of the Lithuanian population survey was carried out in 2010 September 25 - October 4. Individual interviews

were interviewed 15-74 population (in a 1004 interview). Selection of respondents prepared so that every citizen of Lithuania have equal probability to be questioned. Study the results of statistical error does not exceed 3.1 percent. with 95 percent. its reliability. Results from this study are compared with the Interior Ministry, 2005-2009 carried out by the Lithuanian population of sociological research.

Keywords: fear of crime, anomia, personal security, deviant behavior.

Viačeslav Čigrin* Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedros lektorius
Viačeslav Čigrin* Mykolas Romeris university Faculty of Public Security lecturer Department of State Border Protection